

STAFFAN FRIDELL

Dvärgarna på Ribekraniet

Jackie Nordström (2021) har gjort en nyläsning och tolkning av runorna på Ribekraniet. Den lyder som följer:

ulfuR auk upin auk hutiuR hialb burins uipR

’Ulv och Oden och Högyr, hjälpen är buren/Burins hjälp mot

þaim tuiarki auk tuirkuniu buur

den dvärgen [Burin] och dvärgynjan Bour.’

Detta är enligt min mening i allt väsentligt korrekt, men jag har några kompletterande anmärkningar som snarast stärker hennes tolkning.

Nordström menar att förutom ordet *dvärgynja* ’kvinnlig dvärg’ – som redan tidigare Grønvik (1999: 113) läst så – även ordet *dvärg* förekommer i inskriften. Orden skrivs i inskriften med runor **tuirkuniu** och **tuiarki** (båda orden i dativ singularis). Nordström (2021: 22) transkriberar *dværgyniu* och *dværgi* och antar (s. 19) att både **i** och **ia** i första stavelserna står för *æ* vilket i båda fallen är osannolikt. I stället måste orden i Ribeinskriften transkriberas *dwiargynju* och *dwiargi* – det senare med brytning *e > ia* (i dativen naturligtvis analogisk genom utjämning inom paradigmet, jfr Grønvik 1999: 113, som också antar brytning fast han i stället räknar med ett annat ord *wiarki*). Nordström (2021: 19) skriver om ordet *dvärg* att det ”har aldrig haft någon diftong”, men formen *djärg* är väl belagd i Övre Dalarna (OÖD 1: 324, Levander 1925–28 1: 125) och *järg* eller *järv* lika vanlig i Södra Dalarna (OSDs; även några spridda belägg från

Fridell, S., professor emeritus in Scandinavian languages, Uppsala universitet. “The dwarfs at the Ribe skull”. *ANF* 139 (2024), pp. 5–8.

Abstract: Jackie Nordström has recently presented a new reading of the runes at the Ribe skull. She claims that the two words *dvärg* ‘dwarf’ and *dvärgynja* ‘female dwarf, dwarfess’ occur in the inscription, written **tuiarki** and **tuirkuniu** (both words in dative singular). She transcribes them *dværgi* and *dværgyniu*, i.e. with *æ*, which in both cases is unlikely. Instead, the words should be transcribed as *dwiargi* and *dwiargynju* – the first word with a breaking *e > ia*. Broken forms of this word are well attested in some Swedish dialects as *djärg*, *järg* or *järv*. In the end of the inscription the pronoun **þaim** probably is dative plural, referring forward to both the dwarf and the dwarfess.

Keywords: runes, the Ribe skull, phonology, orthography, breaking.

DOI: <https://doi.org/10.63420/anf.v139i.28741>

norra Västmanland och norra Uppland). Troligen hör även ett par uppteckningar från Östra Nyland av *järsnät* 'spindelnät' hit (OFSF dvärgsnät). Sådana former av ordet *dvärg* måste vara ett resultat av brytning (Levander 1925–28 1: 125). Man har sedan förenklat den svåruttalade kombinationen *dʷj > dj > j* (jfr Grønvik 1999: 113). Betydelsen av detta *djärg* o.d. är vanligen 'spindel', vilket beror på att daggvåta spindelnät kallades för *dvärgsnät* på grund av folkliga föreställningar att dvärgar vävt dessa nät. Sekundärt och utlöst ur sammansättningen kom sedan spindlar att kallas för "dvärgar".

Som ett stöd för tanken att **ia** skulle stå för *æ* anför Nordström (2021: 19) ordet **hutiur** i samma inskrift, vilket hon transkriberar *Hō-TȳR* med **iu** för *y*, men, som Grønvik (1999: 107, 119 f.) övertygande har antagit, ska det i stället transkriberas *Hō-Tiur* med senare led *tiur* < **tīur* < **tīwār*.

Brytningen i **dwerGAR* > *dwiargR* uteblir i *dwegynja* eftersom det som utlöser brytningen – ett *a* i den urnordiska ändelsen – saknas. Därför skrivs **tuirkuniu** med **i**-runa för *e*.

Nordström (2021: 22) antar att pronomenet **paim** är dativ maskulinum singularis och syftar anaforiskt tillbaka på ett dvärgnamn *Burinn*, alltså 'den dvärgen'. En sannolikare syntax är dock att **paim** är dativ pluralis och syftar sammanfattande framåt på både dvärgen och dvärgynjan. Det är en vanlig fornspråklig konstruktionstyp (Wessén 1965: 60, Faarlund 2004: 89), t.ex. **paun kulfinkr auk stinfriþr auk sikfastr litu raisa stin pinā** U 419.

Litteratur

- Faarlund, Jan Terje. 2004: *The syntax of Old Norse. With a survey of the inflectional morphology and a complete bibliography*. Oxford: Oxford University press.
- Grønvik, Ottar. 1999: Runeinnskriften fra Ribe. *Arkiv för nordisk filologi* 114: 103–27.
- Levander, Lars. 1925–28: *Dalmålet. Beskrivning och historia* 1–2. Uppsala: Appelbergs boktryckeri.
- Nordström, Jackie. 2021: Dvärgen på Ribekraniet. *Arkiv för nordisk filologi* 136: 1–24.
- OFSF = *Ordbok över Finlands svenska folkmål*, Helsingfors: Institutet för de inhemska språken (<https://kaino.kotus.fi/fo/>).
- OSDs = *Ordbok över Sveriges dialekter, samlingar*, Institutet för språk och folkminnen, Uppsala.

OÖD = *Ordbok över folkmålen i Övre Dalarna*. 1961–2022. Uppsala: Institutet för språk och folkminnen.

Wessén, Elias. 1965: *Svensk språkhistoria 3. Grundlinjer till en historisk syntax*. 2 uppl. Stockholm: Almqvist & Wiksell.

